

fejlesztése céljából számos országos egyesület dolgozott ki szabványokat és szervezett képzést a könyvtárosok számára. Eljött az ideje, hogy a könyvtári személyzet mindent megtegyen azért, hogy szolgáltatásai és állományai távolról is elérhetőek legyenek.

(Autoref.)

Lásd még 373

Zenei tájékoztatás

Lásd 315

VEZETÉS, IRÁNYÍTÁS

Általános kérdések

Lásd 294

Tervezés

Lásd 301

Munka- és rendszer-szervezés, értékelés

Lásd 333-335, 348, 371

Pénzügyi és gazdasági kérdések

04/360

WELLS, Kathleen L.: Hard times in technical services : How do academic libraries manage? A survey = Tech. Serv.Q. 21.vol. 2004. 4.no. 17-30.p. Bibliogr. 8 tétel.

Hogyan birkóznak meg az egyetemi könyvtárak a feldolgozó munkát sújtó költségvetési korlátozásokkal? Egy felmérés eredményei

Egyetemi könyvtár; Feldolgozó munka; Felmérés [forma]; Gazdálkodás -könyvtárban; Munkaszervezés

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

Az új évszázad sok amerikai könyvtár számára különösen nehéz anyagi körülményeket hozott. Mivel az olvasószolgálati személyzet teljes létszámára mindenütt szükség van, a feldolgozó osztályokat

különösen érzékenyen érinti, amikor egy státuszt elveszítenek. Az Egyesült Államok délkeleti államainak egyetemi könyvtáraiban kérdőíves felmérést végeztek a feldolgozó osztályok vezetői között, hogy megállapítsák, milyen hatást gyakorolnak a nehéz idők részlegeik személyzetére és működésére. A válaszolók több mint 60%-a tapasztalt osztályán státuszvesztéséget, ami különösen a katalogizálást sújtotta. Ezt a problémát a legtöbbször átszervezéssel és szakképzettség nélküli munkatársak alkalmazásával igyekeztek megoldani.

(Autoref.)

Lásd még 305, 312, 378

Gépesítési kérdések

Lásd 296

Személyzet

04/361

MESTROVIC DEYRUP, Marta: Is the revolution over? Gender, economic, and professional parity in academic library leadership positions = Coll.Res.Lib. 65.vol. 2004. 3.no. 242-250.p. Bibliogr.

Vége van-e a forradalomnak? Nemek szerinti, gazdasági és szakmai egyenlőség a felsőoktatási könyvtári vezetői állások területén

Felsőoktatási könyvtár; Könyvtárosi hivatás; Női munkaerő; Statisztika; Vezetés

Ma már a felsőoktatási könyvtárak igazgatóinak legtöbbször a nők közül kerül ki (a legnagyobb presztízzsel rendelkező 124 ARL-könyvtárban arányuk 52,1%-os; 1972-ben 4,6% volt). Nők töltik be az ALA végrehajtó tanácsai és tisztségviselői és az ACRL igazgatótanácsai helyeinek legnagyobb részét.

Ennél is fontosabb talán, hogy a női egyetemi könyvtárigazgatók fizetése esetenként meghaladja férfi társaikét, átlagosan pedig 92%-át teszi ki (összehasonlításul: a közkönyvtárakban 14%-kal kevesebbet keresnek a női igazgatók). A női vezetők először a humán tudományi, az óvónő- és tanítóképző főiskolák könyvtárainak vezetésében tűntek fel.

Egy két részből álló vizsgálat keretében a következő kérdésekre keresték a választ: Hogyan fest mind az üzleti és az oktatási szektorral összevetve? Minek köszönhetik ezek a sikeres nők a karrierjüket és szakmai sikereiket? Megváltozott-e (ti. nőközpontúbb lett-e) a nők által a felsőoktatási könyvtárak szervezeti kultúrája? Modellként szolgálhat-e mindez?

A felsőoktatási könyvtárvezetők tevékenysége a vezetőket tekintve hasonlít az üzleti szektorhoz: ügyfélszolgálat, fejlett technológia alkalmazásával, miközben szakmai pályafutásuk nagyban emlékeztet az egyetemi oktatókéra. Az egyetemi könyvtárigazgatóknak jóval nagyobb arányban értek el vezetői pozíciókat, mint az üzleti életben és a felsőoktatásban dolgozó társaik. A fizetések között nagyobb az összhang a felsőoktatási szektor oktatási és könyvtári ágában. Bár a felsőoktatási könyvtárak és könyvtárügy marginalizálódását emlegetik az egyetemi és felsőoktatási könyvtárak, valamint női vezetőik nagyon jelentős pénzügyi és emberi erőforrásokért viselnek felelősséget (4,6 milliárd dollár és közel 97 ezer fő).

A ma ötven-hatvanéves női könyvtárvezetők már megélték a feminista mozgalmat, és ez karrierjükre is hatással volt. 1982 és 1997 között a női könyvtárigazgatók aránya a jelentős tudományos könyvtárakban 22,4%-ról 45,2%-ra nőtt. B. Turock feminista nézőpontból a nők vezetői szerepvállalását az utóbbi harminc évet tekintve négy szakaszra osztotta. Paula T. Kaufman azt regisztrálja, hogy a könyvtárosi szakmában nőközpontú vezetési stílus van kialakulóban. A Carnegie Alapítvány által támoga-

tott felsőoktatási könyvtárak vezetői körében folytatott vizsgálat ugyanakkor nem ezt állapította meg, hanem azt, hogy a vezetési stílust inkább az oktatási kultúra és a több millió dolláros költségvetéssel dolgozó, a felsőoktatást segítő részlegek gyakorlati szempontjai határozzák meg.

A Carnegie Alapítvány által támogatott 151 kutató-intézeti könyvtár vezetői körében folytatott vizsgálat a könyvtárigazgató nemével összefüggésben a könyvtárak honlapján közzétett szervezeti felépítést és küldetésnyilatkozatot elemezte. A könyvtárak 45%-ának volt férfi, 55%-ának női vezetője. A könyvtárak 20%-a létesített csatolást a honlapról a hagyományos szervezeti sémához, és 48%-uk adta meg a személyzet munkaköri leírásait a hierarchikus szervezeti felépítés szerint (26%-kal valószínűbb volt, hogy ez a nőknél szerepel). 33% adta közre a könyvtár küldetésnyilatkozatát. A legtöbben a szolgáltatást, hozzáférést, technológiát, használóképzést, gyűjteményfejlesztést, a könyvtár és az oktatói gárda partnerkapcsolatát hangsúlyozták, 14%-nál jelent meg a személyzet sokszínűsége mint szempont. A női vezetők szövegében nagyobb valószínűséggel szerepeltek olyan női értékek, mint a munkatársak támogatása, rugalmasság, kreativitás és hasonlóak.

A mai pályakezdő nők előtt más perspektívák állnak, mint elődeik előtt – ők az igazi haszonélvezői a női egyenlőségért küzdő mozgalmak eredményeinek. A könyvtárosképzés ugyanakkor nem készíti fel őket megfelelően a menedzsment-ismeretekből. Az ACRL személyzeti ügyekkel foglalkozó ad hoc munkacsoportja 2002-es fehér könyvében kimutatta, hogy az ARL könyvtárvezetőinek 60%-a nyugdíjba vonul az elkövetkező tíz évben, a női vezetőknél a következő húsz évben várható ez tömeges mértékben. Ezután azt lenne érdemes kutatni, hogy milyen módszerekkel lehetne a jövőben vezetőit (nőket és férfiakat egyaránt) a felsőoktatási könyvtárakba vonzani, ott megtartani, és vezetői képzés-

ben részesíteni, akik egyéb szempontokból megfelelnek a követelményeknek.

(Hegyközi Ilona)

04/362

BRADFORD PERRY, Emma: Let recruitment begin with me = Am.Lib. 35.vol. 2004. 5.no. 36-38.p.

Két amerikai egyetem együttműködése a hatékony könyvtárostoborzás előmozdítására

Együttműködés -regionális; Könyvtárostoborzás

2010-ben közel 80 ezer könyvtáros fogja elérni a nyugdíjkorhatárt (65) az Egyesült Államokban (Louisianában már most jelentős szakemberhiány van). Az Amerikai Könyvtárosegyesület (ALA) 1997-ben indította el *Spectrum Initiative* nevű programját, melynek célja az utánpótlás toborzása és egy olyan ösztöndíjrendszer kialakítása, amelynek révén új, fiatal fekete tehetségek kerülnek a szakmába. Önmagában véve a program édeskevés lenne ehhez: minden könyvtárosnak részt kell vennie a kiválasztásban és a leendő szakemberek segítésében.

A Déli Egyetem (Southern University, SU) és a Louisiana Állam Egyetem (LSU) olyan személyre szabott modellt alakított ki, amelyben a támogatás és a folyamatos segítség a lényeg. Az SU már eddig is sokat tett 1993 óta az ügy érdekében, amikor a leendő könyvtárosok segítésének rendszerét kidolgozta. A két egyetem szoros együttműködése nyomán azután a Déli Egyetem könyvtárának, a *J. B. Cade Könyvtárnak* több mint egy tucat munkatársa szerzett könyvtáros diplomát. (Az LSU-n 1990-től majdnem száz afroamerikai diák végzett; mostanra az arányuk 10% fölé emelkedett – a korábbi 3-5%-kal szemben.)

A segítségnyújtás és a toborzás mindennapos feladat a Cade könyvtárban: egyenként keresik fel a jelölteket, megígérik a folyamatos szakmai segítséget, a könyvtári tanszék pedig anyagi támogatást is ad. A tanulmányok alatt a továbbtanulók munkabe-

osztását órarendjükhöz igazítják. Van, aki ösztöndíjat is kap, de arra is volt példa, hogy valaki fél évig fizetett szabadságon tanulhatott. A folyamatos szakmai segítségnek (mentorálásnak) fontos szerepe van a sikerben: minden továbbtanuló egy-egy munkahelyi segítőt választhat (két jelölt közül, de egyik sem lehet közvetlen vezetőjük). Mindössze egyetlen hallgató akadt eddig, aki nem fejezte be tanulmányait – de már nem is dolgozik a szakmában.

Jelenleg a két egyetem egy 300 ezer dolláros állami támogatást pályázott meg közösen, hogy a hagyományosan fekete főiskolákról és egyetemekről toborozzanak könyvtároshallgatókat. (Felhívásokat tűztek ki a könyvtárban és a tanulmányi osztályon is, hogy minél szélesebb körben propagálják a könyvtári tanulmányok felvételét.)

A „keretes” részben az egykori Spectrum-ösztöndíjasok nyilatkozatai, illetve a szakmai utánpótlás biztosításának „tízparancsolata” olvasható.

(Murányi Lajos)

Lásd még 295

Marketing, közönségkapcsolatok

04/363

KERESZTURY, Tina: Super Librarian to the rescue! = Libr.J. 129.vol. 2004. 9.no. 32-34.p.

A „Szuperkönyvtárosnő” mint marketingeszköz

Közművelődési könyvtár; Marketing

A hölgy állát előrszegezve száguld egy számítógép-egéren állva. Erős és eltökélt. Bal kezében könyvek. Orrán szemüveg, alakja fantasztikus. Lila, testhez simuló ruhában feszítve fürkészi, hol van olyan információkereső felnőtt vagy gyerek, akinek segítségére siethet.

A Szuperkönyvtárosnő szédítő karrierje 2003 szeptemberében New Jersey államban indult egy sajtótájékoztatón. A New Brunswick-i Közkönyvtárban zajló eseményt 2100 kábeltévé közvetítette. Hősnőnk nem az úrból jött, szárnyra kelését a könyvtárosok egyéves munkája előzte meg. A New Jersey-i Állami Könyvtár, a könyvtáros egyesület és a könyvtári hálózat képviselőiből alakult az a bizottság, mely az egész államra kiterjedő marketingkampányt kitervelte. Céljuk az volt, hogy ezzel a meglepő és hatásos figurával hívják fel a lakosság figyelmét a helyi könyvtárakra. Azt is meg akarták mutatni, hogy a könyvtári szolgáltatások lépést tartanak a használók igényeivel, a könyvtárosok pedig nyitott és barátságos emberek.

Az ötlet a bizottság áprilisi ülése után született. Ott sok szó esett a könyvtárosok képességeiről, arról, hogy nap mint nap magától értetődő módon válaszolnak a könyvtárlátogatók vég nélküli kérdéseire, oldják meg problémáikat. Óhatatlanul felmerült a mindenhol és mindenkor segítőkész hős alakja, aki jelen esetben a száguldó könyvtárosnő alakjában öltött testet. Jó ötletnek bizonyult. Az államszerte vetített tévéreklámban ugyan csak öt másodpercig látható a fantasztikus könyvtárosnő, mégis fotelhoz ragasztja a nézőket a további huszonöt másodperc-re, mikor valódi könyvtárosok mutatnak be számos könyvtári szolgáltatást.

Szeptember folyamán több mint ötvenezer látogatója volt a Szuperkönyvtárosnő honlapjának (www.njlibraries.org), ahol a kampányban résztvevő könyvtárak számos sikertörténete is olvasható. A megkérdezett használók legtöbbször tetszett a kezdeményezés, egyedülállónak és igazán figyelemfelkeltőnek találták. Sok helyről kérték a hősnőről szóló videót, hogy a helyi kábeltévében is bemutassák.

Vannak ugyan kollégák, akik féltik a könyvtáros pályát az ilyen komolytalan reklámtól, a legtöbben azonban jól fogadták. Bátor és vállalkozó kedvű – valódi – könyvtárosok még a hősnő jelmezét is magukra öltik egyes rendezvényeken. A bizottságot

már megkeresték azzal a kéréssel is, hogy a közeljövőben a férfi superkönyvtáros is feltétlenül jelenjen meg a színen.

Nyolc hónappal a kampány kezdete után már a következő évi terveken törik a fejüket a figura megteremtői. A siker hatására számos új támogatót sikerült megnyerniük. Remélik, hogy még több helyet kapnak majd a rádióműsorokban és a közszolgálati televíziók adásaiban. Fontolgatják egy pályázat kiírását is, ahol a serdülők kipróbálhatják írói tehetségüket. Feladatuk a Szuperkönyvtárosnő „életrajzának” megírása lesz. A legjobbat képregény formájában tervezik kiadni.

(Fazokas Eszter)

04/364

länkaiken väära imago? = Kirjastolehti. 97.vsk. 2004. 3.no. 9-13.p.

Könyvtári imázs és kommunikáció. Tematikus rész, 4 cikk

Könyvtárkép; Könyvtárpropaganda; Közművelődési könyvtár; Public relations

Nagy szükség volna a közkönyvtárak kifelé irányuló kommunikációjának javítására Finnországban. Egy – 19 könyvtárban folytatott – felmérésből kiviláglik, hogy a könyvtárosok elvben egyetértenek ezzel, ám úgy látják, az időhiány és a csökkentett létszámból következő túlterheltség lehetetlenné teszi a PR-munkát. Ők is érzik, hogy hiányos a döntéshozók ismerete a könyvtárak munkájának mibenlétéről és lehetőségeiről, s még nagyobb hibának tartják, hogy a könyvtáraknak nem igazán sikerült szövetségeseket és támogatókat szerezniük a településeken.

A könyvtárosoknak általában elégük van a „stratégia” szóból, a kommunikációs stratégiájuk kimunkálása azonban rendkívül fontos volna: annak a megtervezése, hogy milyen célcsoportokat mikor, milyen kommunikációs csatornákon keresztül és milyen eszközökkel kívánnak megcélozni. Rossz politika ugyanis, ha csak akkor fordulnak hirtelen

jében a nyilvánossághoz, ha már válság, vészhelyzet van.

Egyik leglényegesebb kérdés a döntéshozók folyamatos informálása a könyvtár tevékenységi köréről, ennek jelentőségéről, a végzett munkáról és felteteleiről, költségigényeiről. Hasznos volna olyan regionális hírleveleket kiadni, amelyek segíthetnék a helyi információs stratégiák és intézkedési tervek készítését.

Ugyancsak nagyon fontos és gondosan megtervezendő a könyvtári jelenlét a médiában. Ez a kisteleplések helyi lapjaiban egyszerűbb, mint a (nagy)városi és országos fórumokon, amelyeknél egészen más a hírközlés. Ismerniük kell és figyelembe kell venniük a könyvtárosoknak a médiakapcsolataikban az újságírás olyan sajátosságait, mint hogy a riporter nem az ő (nem egyetlen szakma), hanem az állampolgárok szemszögéből ítéli meg a kérdéseket, hogy kritikusként kell lennie, a közölt információnak pedig eladhatónak. Ahhoz, hogy a könyvtár üzenete eljusson az olvasókhöz, elengedhetetlen, hogy az adott alapinformációk jók és pontosak legyenek: így lehet ugyanis leginkább a valóságnak megfelelő a cikk kialakította kép. Ritka eset az, ha egy könyvtár (könyvtáros) saját írásának, információinak közlésére vállalkoznak a lapok: az ilyesmi gyakran csak pénzért lehetséges. De vannak jó példák is: egyik kisvárosban megállapodás született a helyi lappal egy könyvtári rovat létesítéséről, amelyben rendszeresen megjelennek a könyvtár tevékenységét, új szolgáltatásait, rendezvényeit bemutató írások. E sikerhez az is hozzájárult, hogy a könyvtár különböző projekteken (tanulási központ, számítógépes rendszer lecserélése, tanintézetekkel közös információs hálózat) együttműködik más helyi intézményekkel, és ezek is érdekeltek a könyvtár munkájának támogatásában.

Tovább lehetne javítani a társadalom könyvtárképét a különösen aktív könyvtárhasználók segítségét felhasználva is, s egyúttal olyan támogatói kört szerezni és szervezni a könyvtárnak, amelyet más intézmények és szervezetek (sportegyletek, óvodák, iskolák stb.) már kialakítottak maguknak. Számos olyan olvasó van, aki identitása részének érzi a

könyvtárhasználatot, büszke rá: belőlük bizonyos „előjogokkal” rendelkező könyvtárbaráti kört lenne célszerű alakítani. Például személyre szóló meghívólevelet küldeni nekik a könyvtár rendezvényeire, levélben tudósítani őket a változásokról, az új szolgáltatásokról, meghívni őket az olyan belső, könyvtárosi összejövetelekre, mint a szokásos évi grillezés, vagy előzetes válogatási lehetőséget biztosítani nekik a kiselejtezett könyvek árverése előtti délután. És viszonzásul apró szolgálatoakat kérhetne tőlük a könyvtár: részvételt a rendezvények előkészítő munkálataiban, a hírleveleiknek a baráti körben történő terjesztését s persze válságos helyzetekben a könyvtár melletti fellépést. Ezeket a használóknak célzott könyvtári hírleveleket egyébként érdemes volna általánossá tenni – akár regionális összefogással. Ha a könyvtárak szükségesnek látják, a *Kirjastolehti* kész évi két, a használók számára készített különszámot is kiadni.

(Sz. Nagy Lajos)

04/365

TORRES, Ingrid: Représentation et perception du marketing par les professionnels de l'information et documentation = Documentaliste. 41.vol. 2004. 1.no. 26-33.p.

Marketing szemlélet és gyakorlat az információs szakmában

Felmérés [forma]; Marketing

A cikk ismerteti, hogy Franciaország Midi-Pyrennes tartományában az információs szakemberek hogyan viszonyulnak a könyvtári marketingtevékenységhez. Közreadja egy-egy, 2003-ban végzett kvantitatív, illetve kvalitatív felmérés eredményeit. A fő kérdések: Mi a szakemberek véleménye a marketingről? Hogyan alkalmazzák könyvtáraikban? Melyek a motivációik, illetve miért vonakodnak tőle?

(Autoref.)

FELHASZNÁLÓK ÉS HASZNÁLAT

Használat- és igényvizsgálat

04/366

HERMAN, Eti: Research in progress. Part 2 – some preliminary insights into the information needs of the contemporary academic researcher = Aslib Proc. 56.vol. 2004. 2.no. 118-131.p. Bibliogr.

Beszámoló egy folyamatban lévő kutatásról. 2. rész. Korunk felsőoktatásban dolgozó tudományos kutatóinak információigényei

Egyetemi könyvtár; Egyetemi oktató; Használói szokások; Igény; Könyvtártudományi kutatás

A tanulmány második része ismerteti a kutatás első részéből eredő előzetes következtetéseket [összefoglalóját lásd a KF 04/3. számában, a 255. tétele szám alatt]. Az első részben folytatott vizsgálat a